

Έργο: ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΑΤΑΠΟΛΙΑΝΗΣ ΤΗΝΟΥ, ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Θέση: Όρος Ημεροβίγλια, Πάνορμος Τήνου

Ημερομηνία: Νοέμβριος 2021

Εργοδότης: Ιερά Μητρόπολη Σύρου, Τήνου, Άνδρου, Κέας και Μήλου

ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

A: Leof. EleftheriouVenizelou 353, 17674 Athens, Greece

T: +30 210 9431177

M: kivikarchitects@gmail.com@: www.kivik.gr

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

A.ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	3
A.1. Εισαγωγικά.....	3
A.2. Γεωγραφική θέση του Αντικειμένου.....	4
A.3. Νομοθετικό πλαίσιο προστασίας	7
A.4. Περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του μνημείου	7
B.ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ.....	24
B.1. Ιστορική τοποθέτηση.....	24
B.2. Βιβλιογραφία.....	29
Γ. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ.....	30
Γ.1. Γενικές εικόνες συγκροτήματος	30
Γ.2. Εσωτερική αυλή 01	32
Γ.3. Εσωτερική αυλή 02.....	34
Γ.4. Λοιποί υπαίθριοι και ημιυπαίθριοι χώροι των μοναστηριακών κελιών	36
Γ.5. Υπαίθριοι χώροι στα νότια του Καθολικού της Μονής.....	40
Γ.6. Τα ερειπωμένα κτίσματα στο νοτιοανατολικό άκρο του συγκροτήματος	42
Γ.7. Απόψεις του κωδωνοστασίου και του Καθολικού	45
Γ.8. Το εσωτερικό του Καθολικού	50
Γ.9. Το εσωτερικό της πτέρυγας των μοναστηριακών κελιών.....	53
Γ.10. Το εσωτερικό των κτισμάτων της τραπεζαρίας	57
Γ.11. Το εσωτερικό των εξωτερικών λουτρών	60
Γ.12. Το εσωτερικό των ερειπωμένων κτισμάτων στο νοτιοανατολικό άκρο του συγκροτήματος	61

Α.ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Α.1. Εισαγωγικά

Η Ιερά Μονή Καταπολιανής βρίσκεται πλησίον του οικισμού Υστέρνια στην Τήνο. Πρόκειται για ένα μνημείο θρησκευτικού χαρακτήρα, κτισμένο στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, το οποίο στέκει σήμερα σε αρκετά καλή κατάσταση, παρότι δεν κατοικείται εδώ και αρκετές δεκαετίες.

Στο παρόν τεύχος γίνεται η καταγραφή της νομοθεσίας κύρηξης του μνημείου, η ανάλυση των μορφολογικών και κατασκευαστικών χαρακτηριστικών του, καθώς και η ιστορική του τεκμηρίωση. Στόχος είναι η σε βάθος μελέτη του σημαντικού αυτού τμήματος της πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού και η κατανόησή των αξιών που αυτό φέρει, με σκοπό τόσο την ορθή διατήρηση και προστασία του, όσο και την ανάδειξή του, μέσω συμβατών και διακριτικών, αλλά καιρίων επεμβάσεων.

Εικ.1. Η Ι.Μ. Παναγίας Καταπολιανής, άποψη από τα δυτικά.

A.2. Γεωγραφική Θέση του Αντικειμένου

Η Ιερά Μονή Καταπολιανής, βρίσκεται στη νήσο Τήνο του νησιωτικού συμπλέγματος των Κυκλάδων. Πιο συγκεκριμένα, είναι κτισμένη στο βόρειο τμήμα του νησιού, εντός της Περιφέρειας Πάνορμου, στα βόρεια του οικισμού Υστέρνια, στις πλαγίες του όρους «Ημεροβίγλια». Ο προσανατολισμός παρέχει πλούσια θέαση των γύρω οικισμών προς τα βόρεια και της ακτογραμμής προς τα ανατολικά.

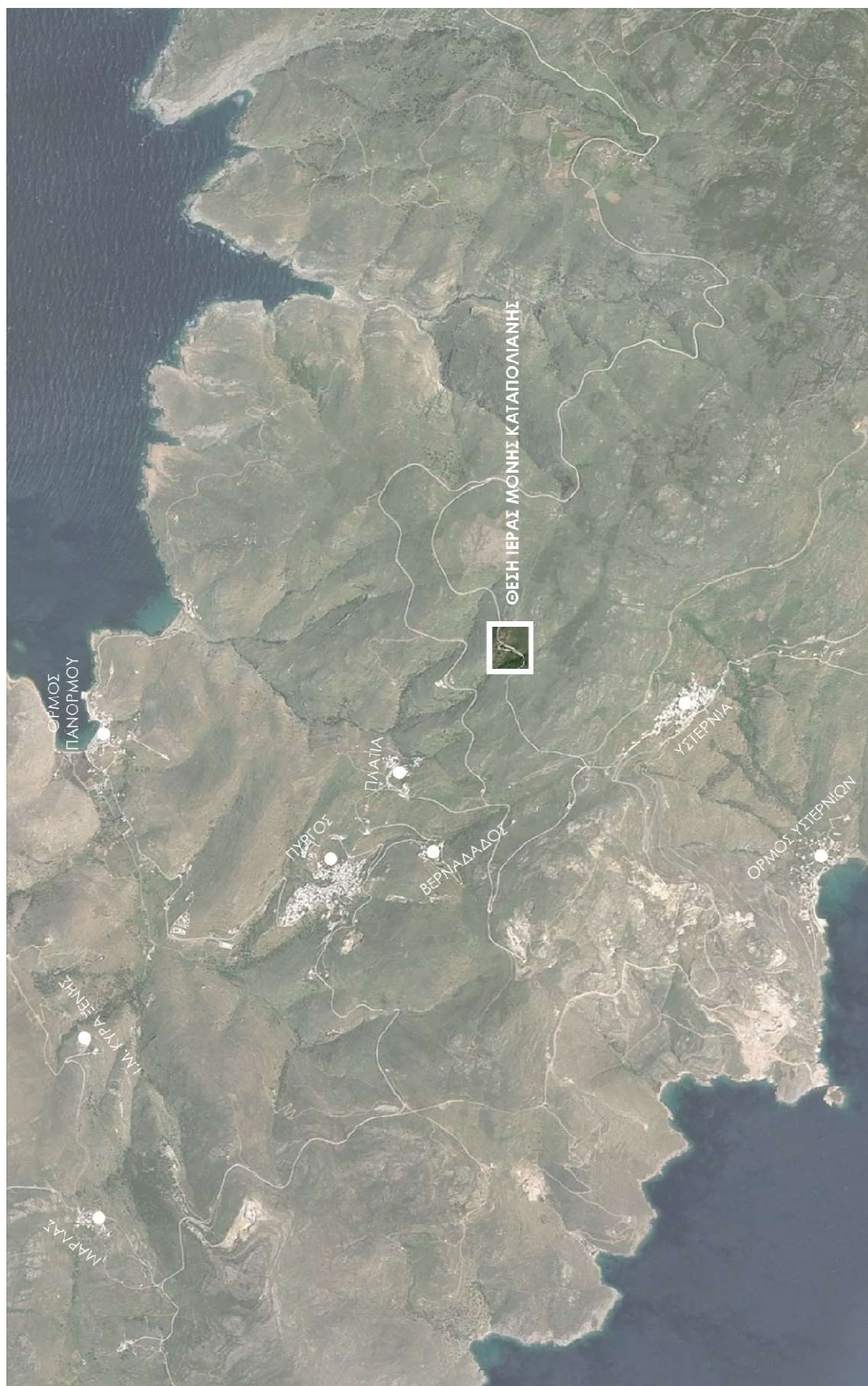
Για την πρόσβαση στη Μονή ακολουθείται η ασφαλτοστρωμένη επαρχιακή οδός που οδηγεί στα βόρεια και στη συνέχεια διακλαδίζεται προς τα δεξιά στη θέση «Μύλοι Υστερνίων». Μετά από μερικά μέτρα, σε πλάτωμα μπροστά από την είσοδο της Μονής, δύναται κανείς να σταθμεύσει το όχημά του. Στη θέση αυτή, σε χαμηλότερο επίπεδο, βρίσκεται πηγή με τρεχούμενο νερό και διαμορφωμένος πλακόστρωτος χώρος με πλατάνια.

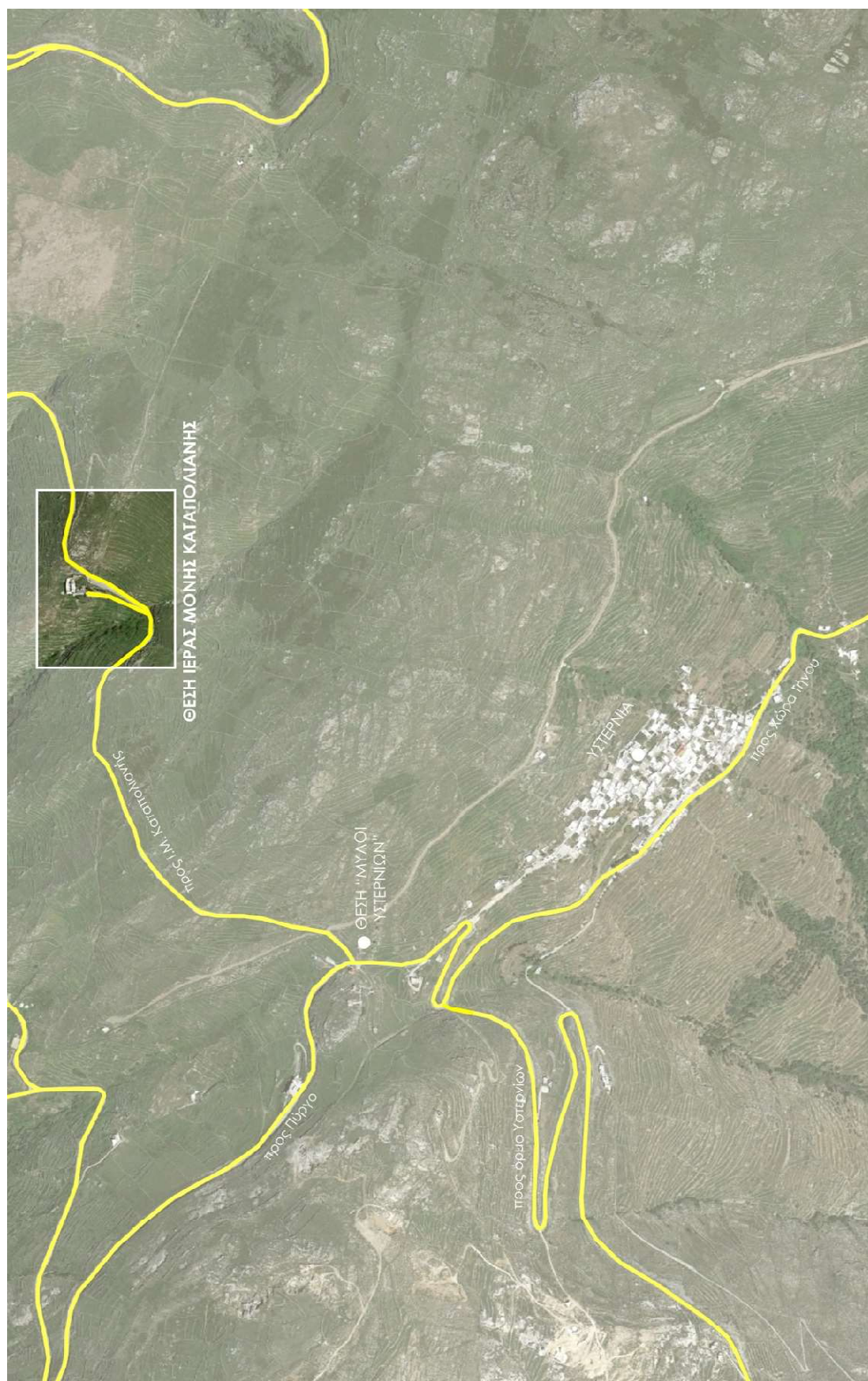
Εικ.2. Άποψη των θεάσεων προς τα βόρειοανατολικά.

Εικ.3. Άποψη των θεάσεων προς τα νοτιοδυτικά.

Εικ.4. Αεροφωτογραφία της ευρύτερης περιοχής της Ι.Μ.Καταπολιανής.

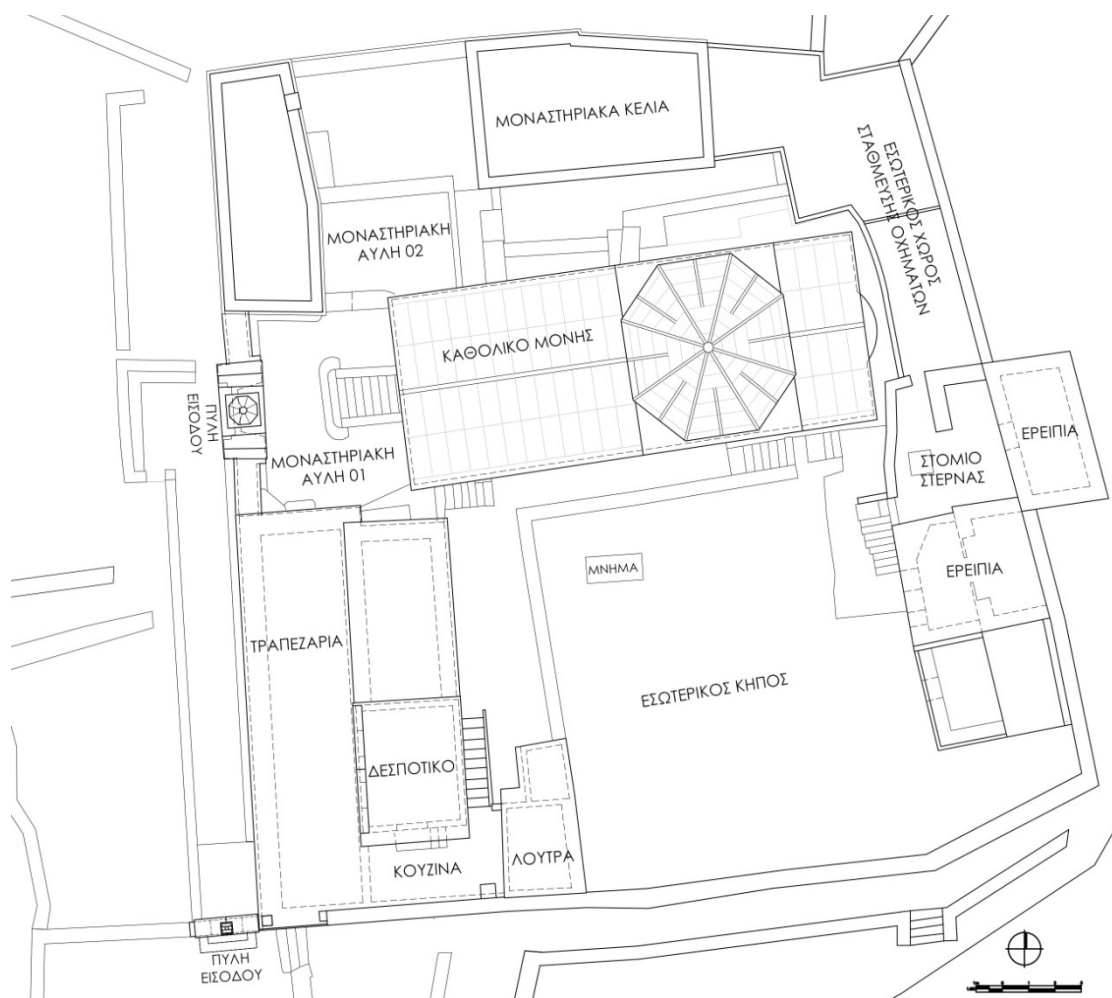
Εικ.5. Αεροφωτογραφία της ευρύτερης περιοχής της Ι.Μ. Καταπολιανής. Με κίτρινο διακρίνεται η επαρχιακή οδός.

A.3. Νομοθετικό πλαίσιο προστασίας

Η Ιερά Μονή Παναγίας Καταπολιανής είναι κυρηγμένο διατηρητέο μνημείο σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία: ΥΑ ΥΠΠΕ/Α/Φ31/53883/5080/74/5-3-1976 - ΦΕΚ 621/Β/7-5-1976

A.4. Περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του μνημείου

Η Ι.Μ. Καταπολιανής συγκεντρώνει βασικά χαρακτηριστικά της τυπικής μοναστηριακής αρχιτεκτονικής του νησιού και αποτελεί έτσι εξέχον δείγμα της. Διαθέτει περίκεντρο σχήμα περιβόλου και δύο εσωτερικές μοναστηριακές αυλές, ενώ η θέση του καθολικού της Μονής είναι κεντρική. Στο βόρειο τμήμα διατάσσονται τα μοναστηριακά κελιά, στη νοτιοδυτική γωνία τοποθετούνται οι κοινόχρηστοι χώροι (κουζίνα, τραπεζαρία), ενώ στο νοτιοανατολικό άκρο υπάρχουν ερειπωμένα σήμερα κτίσματα που στο κάτω επίπεδο πιθανώς φιλοξενούσαν ζώα. Στο τμήμα αυτό βρίσκεται επίσης η στέρνα για τη συλλογή των υδάτων. Στο νότιο τμήμα υπάρχει εσωτερικός κήπος για καλλιέργεια, εντός του οποίου βρίσκεται και ένα ταφικό μνήμα.

Εικ.6. Κάτοψη της Ι.Μ. Καταπολιανής με τη διάταξη των επιμέρους λειτουργιών.

Φτάνοντας στη Μονή από τον επαρχιακό δρόμο, προσεγγίζει κανείς την βορειοδυτική γωνία του συγκροτήματος. Στο σημείο αυτό δημιουργείται ένα πλάτωμα, όπου υπάρχει μαρμάρινη πύλη εισόδου κατασκευασμένη το 1958, έτσι όπως μαρτυρά η επιγραφή χαραγμένη στην πρόσοψή της. Στη συνέχεια, ένας στενόμακρος διάδρομος οδηγεί στην κύρια είσοδο της Μονής, η οποία βρίσκεται στο δυτικό τείχος και κοσμείται από κωδωνοστάσιο μεταγενέστερης κατασκευής (1948), καθαρά νησιώτικης τεχνοτροπίας. Άνωθεν της κύριας ύλης εισόδου υπάρχει μαρμάρινο υπέρθυρο που μας πληροφορεί για την κτητόρισσα της μονής, μοναχής Μελανθίας και το έτος κατασκευής, 1^η Απριλίου 1783.

Ο άξονας της κύριας εισόδου χάνεται μέσα στην κλειστή, περιορισμένη μοναστηριακή αυλή και ταυτίζεται με το μνημειακό άξονα του Καθολικού, ο οποίος τονίζεται από τη μαρμάρινη κλίμακα που οδηγεί στο νάρθηκα και τα τρία συμμετρικά τόξα που αποτελούν την πρόσοψη του ναού. Τα μεγάλα ύψη του Καθολικού, των κτισμάτων του περιβόλου και του κωδωνοστασίου της εισόδου περικλείουν ασφυκτικά το χώρο και δημιουργούν την αίσθηση του περιορισμού ενώ ταυτόχρονα αποτελούν τα όρια της μοναστηριακής αυλής 01.

Εικ.7. Άποψη της πύλης εισόδου της Ι.Μ. Καταπολιανής από το πλάτωμα που δημιουργείται εμπροσθεν της νοτιοδυτικής γωνίας του συγκροτήματος.

Εικ.8. Άποψη του διαδρόμου που οδηγεί στην κεντρική είσοδο του συγκροτήματος.

Εικ.9. Άποψη της κεντρικής πύλης εισόδου στο συγκρότημα.

Εικ.10. Άποψη της θύρας εισόδου στο συγκρότημα.

Το Καθολικό της Μονής

Το Καθολικό της Μονής ανήκει στην κατηγορία της μονόκλιτης θολοσκεπούς βασιλικής με τρούλο και εγκάρσια τόξα.

Τρία εγκάρσια τόξα διαιρούν το ναό σε τέσσερα άνισα μέρη, διαφορετικών μεταξύ τους αποστάσεων (2.00, 1.80, 5.30 και 2.00 μέτρων). Πάνω από τετράγωνο που ορίζεται από δύο εγκάρσια τόξα και τους κατά μήκος τοίχους του ναού και με τη βοήθεια τεσσάρων καμπυλόμορφων λοφίων, στηρίζεται σφαιροειδής τρούλος. Τα εκατέρωθεν του τρούλου τμήματα της οροφής καλύπτονται με ημικυκλικούς θόλους που στηρίζονται στους δύο κατά μήκος τοίχους. Η μικτή κάλυψη της οροφής είναι εμφανής τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά. Το μεσαίο τμήμα στεγάζεται με τρούλο οκταγωνικής μορφής, ενώ το ανατολικό και δυτικό με δίρριχτη στέγη.

Η είσοδος στο ναό γίνεται μέσω μαρμάρινης κλίμακας που οδηγεί σε ημιυπαίθριο νάρθηκα ο οποίος στεγάζεται με τρία ψευδοσταυροθόλια. Πάνω από το νάρθηκα υπάρχει γυναικωνίτης, όπου οδηγείται κανείς με μικρή μαρμάρινη κλίμακα που βρίσκεται στο χώρο του εξωνάρθηκα.

Στο νότιο τοίχο του ναού έχουν τοποθετηθεί εξωτερικά αντηρίδες, για την αντιστήριξη του.

Εικ.11. Άποψη της πρόσοψης του καθολικού της Μονής.

Εικ.12. Άποψη του μαρμάρινου κλιμακοστασίου που οδηγεί στον εξωνάρθηκα.

Εικ.13. Άποψη του εξωνάρθηκα με το κλιμακοστάσιο προς το γυναικωνίτη.

Εικ.14. Άποψη του εσωτερικού του καθολικού, με το ξύλινο τέμπλο.

Εικ.15. Άποψη του εσωτερικού του ναού προς την είσοδο.

Εικ.16. Άποψη της πίσω όψης του ξύλινου τέμπλου.

Τα μοναστηριακά κελιά

Στο βόρειο τμήμα της μοναστηριακής αυλής 01, μέσω μιας θύρας, περνάει κανείς στην μοναστηριακή αυλή 02. Στη θέση αυτή βρίσκονται τα μοναστηριακά κελιά, τα οποία εκτείνονται σε 2 επίπεδα. Είναι εμφανές ότι το τμήμα αυτό έχει πρόσφατα ανακαινιστεί και δεχθεί μεταγενέστερες της κατασκευής του επεμβάσεις, τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά. Στο ανατολικό της τμήμα της μοναστηριακής αυλής 02, υπάρχει στοά που στηρίζει το πάνω επίπεδο της βεράντας και οδηγεί στο χώρο του λεβητοστασίου.

Η είσοδος στο κτήριο των μοναστηριακών κελιών γίνεται από το κέντρο της βόρειας πλευράς της εσωτερικής αυλής 02. Ίχνη θυρών οι οποίες σήμερα είναι κλειστές υπάρχουν και κατά μήκος της στοάς που προαναφέρθηκε. Υπάρχουν επίσης ενδείξεις ύπαρξης εξωτερικού κλιμακοστασίου σε επαφή με το καθολικό, για τη σύνδεση με το υψηλότερο επίπεδο.

Το πρώτο δωμάτιο που συναντά κανείς είναι ένα ευρύχωρο καθημερινό και διαθέτει περίτεχνο τζάκι. Από εκεί υπάρχει πρόσβαση με εσωτερικά κλιμακοστάσια, στο δυτικό τμήμα των μοναστηριακών κελιών, το οποίο έχει δύο στάθμες, μια κατωτερη και μη ανώτερη του επιπέδου της εισόδου. Το τμήμα αυτό, διαθέτει μια κάμαρα και ένα λουτρό στο κάτω επίπεδο και χώρο κουζίνας και τραπεζαρίας στο άνω επίπεδο. Προχωρώντας από το καθημερινό προς τα ανατολικά, συναντάει κανείς διαδοχικά τρεις χώρους μικρού μεγέθους, ο πρώτος εκ των οποίων διαθέτει λιθόκτιστο τζάκι. Ο τρίτος χώρος διαθέτει κυκλικό μεταλλικό κλιμακοστάσιο για την εσωτερική σύνδεση με το άνω επίπεδο.

Ανεβαίνοντας στο άνω επίπεδο, υπάρχουν δύο χώροι, με τον δεύτερο και πιο ευρύχωρο να λειτουργεί σήμερα ως βιβλιοθήκη και αναγνωστήριο. Από εκεί υπάρχει πρόσβαση στην εξωτερική βεράντα, από όπου μπορεί κανείς να επισκεφθεί δύο ακόμα χώρους. Ο πρώτος προς τα ανατολικά είναι δίχωρος και λειτουργεί σήμερα ως υπνοδωμάτιο με λουτρό. Ο δεύτερος ο οποίος τοποθετείται στο βορειοανατολικό άκρο του κτηριακού συγκροτήματος λειτουργεί σήμερα ως εσωτερικός χώρος στάθμευσης οχημάτων και διαθέτει πρόσβαση από το εξωτερικό του περιβόλου στο σημείο αυτό.

Εικ.17. Άποψη της εσωτερικής αυλής 02 προς τη στοά.

Εικ.18. Η είσοδος στο τμήμα των μοναστηριακών κελιών από την εσωτερική αυλή 02.

Εικ.19. Άποψη του χώρου εντός της στοάς.

Εικ.20. Άποψη του κεντρικού χώρου εντός των μοναστηριακών κελιών.

Εικ.21. Άποψη του ημιυπόγειου χώρου στο δυτικό άκρο των μοναστηριακών κελιών.

Εικ.22. Το εσωτερικό ενός από τους εσωτερικούς χώρους του κάτω επιπέδου των μοναστηριακών κελιών.

Εικ.23. Άποψη της κυκλικής μεταλλικής κλίμακας ανόδου στο άνω επίπεδο.

Εικ.24. Ο χώρος του άνω επιπέδου στον οποίο καταλήγει η σκάλα ανόδου.

Εικ.25. Άποψη του χώρου του άνω επιπέδου που έχει διαμορφωθεί ως βιβλιοθήκη – αναγνωστήριο.

Εικ.26. Η βεράντα του άνω επιπέδου των μοναστηριακών κελιών.

Οι κοινόχρηστοι χώροι (τραπεζαρία και κουζίνα)

Στη δυτική πλευρά της μοναστηριακής αυλής 01 βρίσκονται δύο εισοδοί προς τις κτηριακές εγκαταστάσεις της τραπεζαρίας και της κουζίνας. Πρόκειται για δύο επιμήκη κτίσματα που επικοινωνούν εσωτερικά άνοιγμα. Αποτελείται από ένα επιμήκη χώρο στα δυτικά, που διαθέτει εσοχή που σήμερα υπάρχει ξυλόσομπα και πιθανώς παλαιότερα υπήρχε τζάκι. Ο χώρος αυτός επικοινωνεί προς τα ανατολικά του με δεύτερο επιμήκη χώρο μικρότερου πλάτους, από τον οποίο υπάρχει πρόσβαση προς τα νότια στην κουζίνα.

Υπάρχουν ενδείξεις ότι αρχικά, στη θέση αυτή υπήρχε ένα κτίσμα σχήματος Γ που περιελάμβανε το δυτικό επίμηκες κτίσμα και την υφιστάμενη κουζίνα και στη συνέχεια χτίστηκε ο δεύτερος επιμήκης χώρος. Επιγραφή στο άνω μέρος της θύρας εισόδου του δυτικού κτίσματος αναφέρει ως έτος κατασκευή το 1928. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο χώρος αυτός διαθέτει παράθυρο προς το δεύτερο επιμήκη χώρο, καθώς επίσης το άνοιγμα που τους ενώνει φαίνεται μεταγενέστερο.

Εικ.27. Το εσωτερικό του επιμήκους χώρου της траπεζαρίας στη νοτιοδυτική άκρη του συγκροτήματος.

Εικ.28. Το εσωτερικό του δεύτερου επιμήκους χώρου της траπεζαρίας και η σύνδεσή του με την κουζίνα.

Εικ.29. Το εσωτερικό της κουζίνας.

Λοιπες εγκαταστάσεις

Στη νοτιοανατολική γωνία της εσωτερικής αυλής 01, εξωτερικό λίθινο κλιμακοστάσιο που διατρέχει όλη τη νότι όψη το καθολικού και οδηγεί στις εγκαταστάσεις που βρίσκονται στη νότια πλευρά του κτηριακού συγκροτήματος. Το πρώτο πλατύσκαλο, οδηγεί προς τα λουτρά που βρίσκονται σε επαφή με τα κτίσματα των κοινόχρηστων χώρων της τραπεζαρίας και της κουζίνας, καθώς και στο δώμα των κτισμάτων αυτών, μέσω ενός δεύτερου κλιμακοστασίου.

Εκεί βρίσκεται ένας επιπλέον χώρος (δεσποτικό), κατασκευασμένος μεταγενέστερα, ο οποίος όμως διατηρεί κάποια μορφολογικά χαρακτηριστικά της αρχιτεκτονικής της μονής.

Συνεχίζοντας το κλιμακοστάσιο κατά μήκος την νότιας όψης του μοναστηριού, υπάρχει πρόσβαση μέσω του δεύτερου πλατύσκαλου στον εσωτερικό κήπο του μοναστηριού. Εντός του κήπου υπάρχουν δέντρα, καθώς και ένα ταφικό μνημείο. Στο τέλος του προαναφερθέντος κλιμακοστασίου, βρίσκονται κτίσματα σε ερειπιώδη κατάσταση, τα οποία διαμορφώνονται σε δύο επίπεδα που συνδέονται μεταξύ τους με λίθινη κλίμακα. Το κάτω επίπεδο, διαθέτει δύο εξωτερικές θύρες, οι οποίες οδηγούν σε δίχωρα εσωτερικά. Ένας από τους χώρους αυτού του επιπέδου φαίνεται να φιλοξενούσε οικόσιτα ζώα (όρνιθες).

Το άνω επίπεδο διαθέτει πρόσβαση σε έναν επιπλέον εσωτερικό χώρο. Στο βατό δώμα αυτού το επιπέδου υπάρχει στόμιο στέρνας, η οποία εξασφάλιζε το απαραίτητο νερό για τις ανάγκες λειτουργίας της Μονής.

Εικ.30. Άποψη των εξωτερικών λουτρών εξωτερικά.

Εικ.31. Άποψη του «δεσποτικού» στο δώμα των επίμηκων χώρων της τραπεζαρίας.

Εικ.32. Άποψη του εσωτερικού κήπου του μοναστηριακού συγκροτήματος.

Εικ.33. Κτίσματα σε ερειπώδη κατάσταση στο νοτιοανατολικό άκρο του μοναστηριακού συγκροτήματος (κάτω επίπεδο).

Εικ.34. Κτίσματα σε ερειπιώδη κατάσταση στο νοτιοανατολικό άκρο του μοναστηριακού συγκροτήματος (άνω επίπεδο). Διακρίνεται το στόμιο της στέρνας.

Β.ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Β.1. Ιστορική τοποθέτηση

Η ανοικοδόμηση της Ι.Μ. Καταπολιανής προσδιορίζεται στα τέλη του 18ου αιώνα, κατά την εποχή της τουρκοκρατίας, και πιο συγκεκριμένα το 1783, όπως μαρτυρά μαρμάρινη επιγραφή πάνω από την πύλη εισόδου στη Μονή.

Κτητόρισσα της Μονής ήταν η μοναχή Μελανθία, η οποία σύμφωνα με την παράδοση, ορμώμενη από λάμψη που έβλεπε επί σειρά νυκτών στην πλαγιά του όρους Ημεροβίγλια, ανακάλυψε στο σημείο που σήμερα στέκει η Ιερά Μονή Καταπολιανής, έναν ερειπωμένο μικρό ναό και αποφάσισε την ανοικοδόμηση του. Για το σκοπό αυτό η μοναχή πραγματοποίησε σειρά ταξιδιών στην Κωνσταντινούπολη με στόχο να συλλέξει χρήματα για την ανακαίνιση του ναού και την ανοικοδόμηση της Μονής. Κατά τη διάρκεια των εργασιών βρέθηκε η θαυματουργή εικόνα της Θεοτόκου η οποία χρονολογείται από την εποχή της Εικονομαχίας, που σώζεται μέχρι και σήμερα.

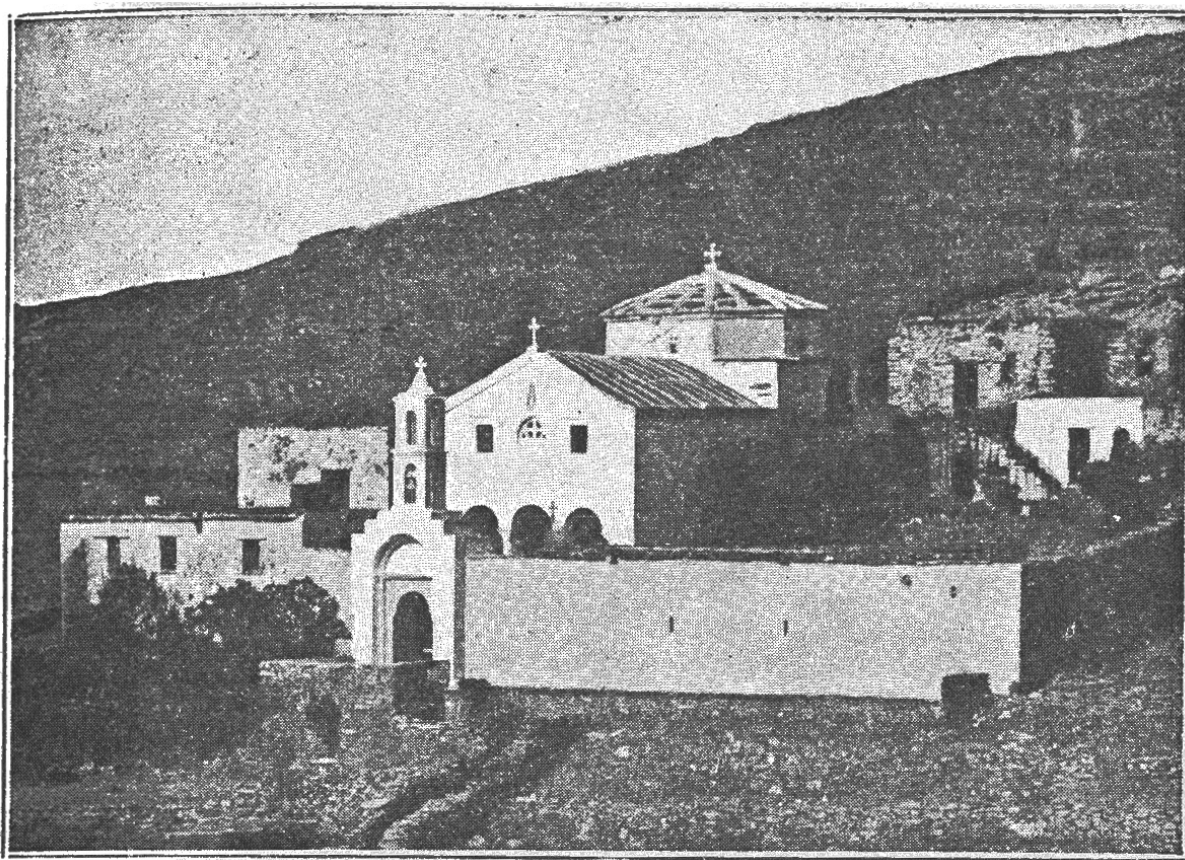
Η Ι.Μ. Καταπολιανής είναι ένα γυναικείο μοναστήρι, το οποίο όμως σήμερα δεν είναι σε χρήση. Η κτητόρισσα Μελανθία, ήταν ηγουμένη της Μονής για 52 έτη, από το 1783 έως το 1835. Στη συνέχεια η μοναχή Πελαγία υπηρέτησε επί 25 έτη, έως το 1855. Η αδελφή της Μάρθα Μαυρουδή (†1887), αφού κληρονόμησε τα της μονής, τα κληροδότησε στην ανιψιά της Κυρακούλα Γιαννουλη Γιαννουλάκη (†1922). Από εκείνη την εποχή διαφαίνεται ότι η Μονή δεν έχει πλέον μοναχές.

Ως προς την παλαιότητα των κτισμάτων και των επιμέρους κατασκευών, από την έρευνα που διενεργήθηκε στα πλαίσια της παρούσας μελέτης, έχουν εξαχθεί τα παρακάτω συμπεράσματα. Ο περίβολος του μοναστηριού, μαζί με το καθολικό, το επιμήκες κτήριο στη νοτιοανατολική γωνία του συγκροτήματος, το μεγαλύτερο μέρος των μοναστηριακών κελιών, καθώς και τα ερειπωμένα σήμερα κτίσματα στην νοτιοανατολική γωνία του συγκροτήματος κτίστηκαν στο τέλος του 18^{ου} – αρχές του 19^{ου} αιώνα. Στη συνέχεια, το έτος 1928, προστέθηκε ο δεύτερος επιμήκης χώρος στη νοτιοδυτική γωνία του συγκροτήματος, έτσι όπως μας πληροφορεί μαρμάρινη εγχάρακτη επιγραφή πάνω από την θύρα εισόδου του πρώτου. Λίγες δεκαετίες αργότερα προστέθηκαν τα εξωτερικά λουτρά και το δεσποτικό, καθώς επίσης αντικαταστάθηκε η στέγη των επίμηκων κτισμάτων, γεγονός που μαρτυρούν τα υλικά κατασκευής τους (στοιχεία από οπλισμένο σκυρόδεμα). Τελευταίες προσθήκες και

μετατροπές έχουν συντελεστεί στην βορειοανατολική γωνία του συγκροτήματος με την προσθήκη χώρων, την κατάργηση κάποιων εξωτερικών κλιμακοστασίων και την αναδιοργάνωση της εσωτερικής λειτουργίας και κυκλοφορίας εντός της εν λόγω πτέρυγας.

Ως προς τις επι μερους κατασκευές, η πύλη εισόδου στη νοτιοδυτική γωνία, αναγράφει εγχάρακτα ως έτος κατασκευής το 1958. Το καμπαναριό πάνω από την κύρια πύλη εισόδου στη μονή αντικαταστάθηκε με νέο το έτος 1948, ενώ στο έτος 1963 χρονολογείται η τοιχογραφία της Παναγίας στο ανώφλι της κύριας πύλης.

Τεκμήρια των χρονολογήσεων των κατασκευών αυτών παρατίθενται παρακάτω.

Εικ.35. Παλαιά φωτογραφία της Ι. Μ. Καταπολιανής, προ της ηλεκτροδότησής της (λείπουν οι στύλοι ηλεκτρισμού). Διακρίνονται τα παλαιά κτίσματα ενώ λείπουν το δεύτερο επίμηκες κτίσμα της τραπεζαρίας (δεν διακρίνονται οι φεγγίτες), το δεσποτικό, καθώς και η πύλη εισόδου. Διακρίνεται επίσης η μορφή του παλαιού καμπαναριού (παρόμοια με τη σημερινή), γεγονός που μας κάνει να συμπεράνουμε ότι η φωτογραφία είναι τραβηγμένη προ του έτους 1948.

Εικ.36. Εγχάρκτη επιγραφή πάνω στο μαρμάρινο υπέρθυρο της κεντρικής πύλης εισόδου. Αναφέρεται το όνομα της κτητόρισσας και το έτος κατασκευής του ναού.

Εικ.37. Εγχάρκτη σε μάρμαρινη πλάκα επιγραφή πάνω από το υπέρθυρο του επιμήκους κτίσματος της τραπεζαρίας. Αναγράφεται ο δωριτής για την ανακαίνιση και επέκταση του κτίσματος το έτος 1928.

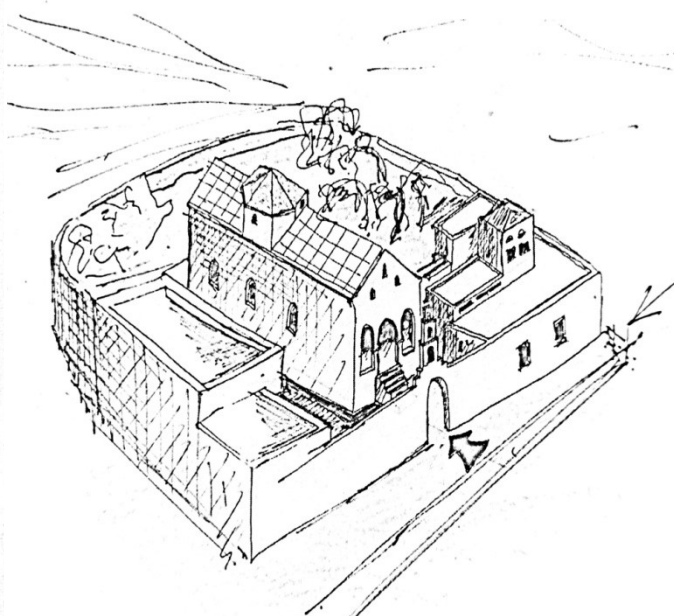
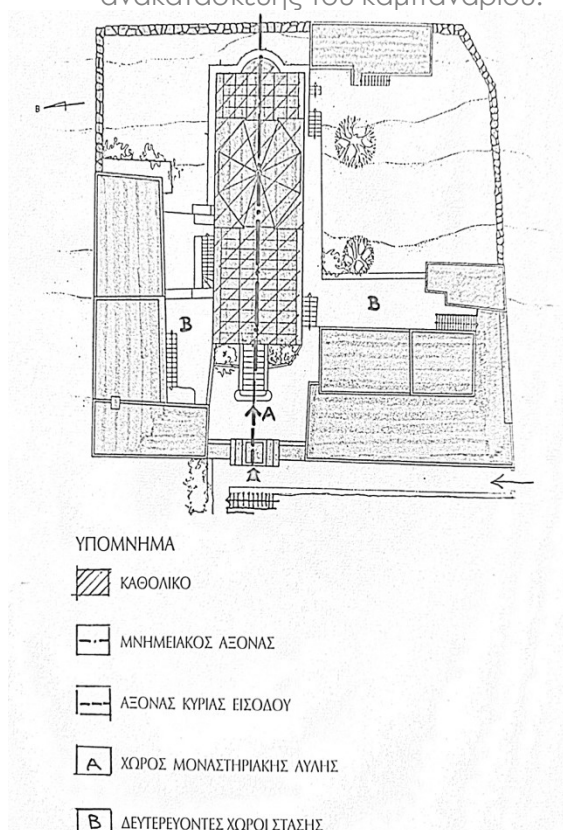
Εικ.38. Εγχάρκτη επιγραφή στο μαρμάρινο υπέρθυρο στην πύλη εισόδου που βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο του μοναστηριακού συγκροτήματος. Αναγράφεται με βυζαντινούς αριθμούς το έτος 1958.

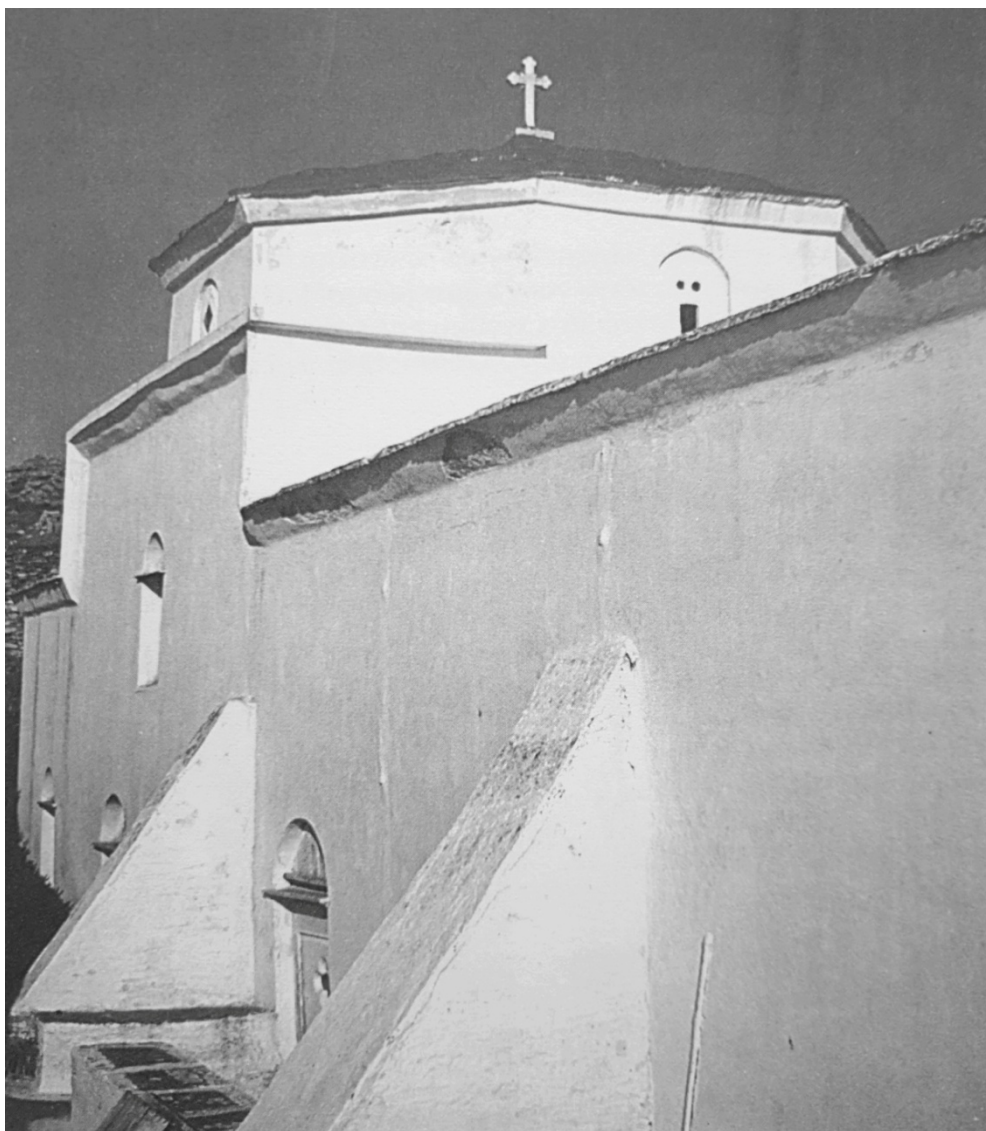
Εικ.39. Η τοιχογραφία της Παναγίας άνωθεν του υπέρθυρου της κύριας πύλης της Μονής. Διακρίνεται με βυζαντινούς αριθμούς το έτος 1963.

Εικ.40. Εγχάρκτη υπογραφή του Γ. Βιδάλη με ημερομηνία 23-09-1948, ημερομηνία ανακατασκευής του καμπαναριού.

Εικ.41. Σκαριφήματα κάτοψης και αξονομετρικού της Μονής, από της συγγραφείς του βιβλίου «Μοναστήρια της Τήνου», στα οποία φαίνονται οι μετατροπές που έχουν συντελεστεί στην πτέρυγα των μοναστηριακών κελιών.

Εικ.42. Φωτογραφία από το βιβλίο «Μοναστήρια της Τήνου», στην οποία φαίνεται η δίοδος στο στηθαίο της βεράντας του άνω επιπέδου των κελιών, στην οποία κατέληγε η υπάρχουσα τότε κλίμακα εντός της σημερινής οπής.

B.2. Βιβλιογραφία

Δανούσης Κ., «Μοναστηριακά Τήνου: το Μοναστήρι της Καταπολιανής», χ.ο., Αθήνα, 1989

Δούκα Μ. , Σαρρή Λ., «Μοναστήρια της Τήνου», εκδ. Ερίνη, Αθήνα 1999

Πρωτοπαππάς Ν., «Η Καταπολιανή της Τήνου», Πανελλήνιον Ι. Ίδρυμα της Ευαγγελιστρίας, Τήνος, 1973

Γ. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Γ.1. Γενικές εικόνες συγκροτήματος

Εικ.43. Άποψη της Ι. Μ. Καταπολιανής από τα νοτιοδυτικά.

Εικ.44. Άποψη του ανατολικού περιβόλου της Μονής.

Εικ.45. Άποψη της Ι. Μ. Καταπολιανής από τα βορειοδυτικά.

Εικ.46. Άποψη της Ι. Μ. Καταπολιανής και των θεάσεών της από τα βορειοανατολικά.

Εικ.47. Άποψη του βόρειου περιβόλου της Μονής.

Εικ.48. Άποψη της Μονής από την βορειοανατολική γωνία του συγκροτήματος.

Γ.2. Εσωτερική αυλή 01

Εικ.49. Άποψη της εσωτερικής μοναστηριακής αυλής 01. Η θύρα στο κέντρο και δεξιά οδηγεί στην μοναστηριακή αυλή 02.

Εικ.50. Άποψη της εσωτερικής μοναστηριακής αυλής 01. Διακρίνονται οι είσοδοι στα επιμήκη κτίσματα της τραπεζαρίας.

Εικ.51. Άποψη της εσωτερικής μοναστηριακής αυλής 01. Στο κέντρο διακρίνεται η κεντρική πύλη εισόδου στη Μονή.

Γ.3. Εσωτερική αυλή 02

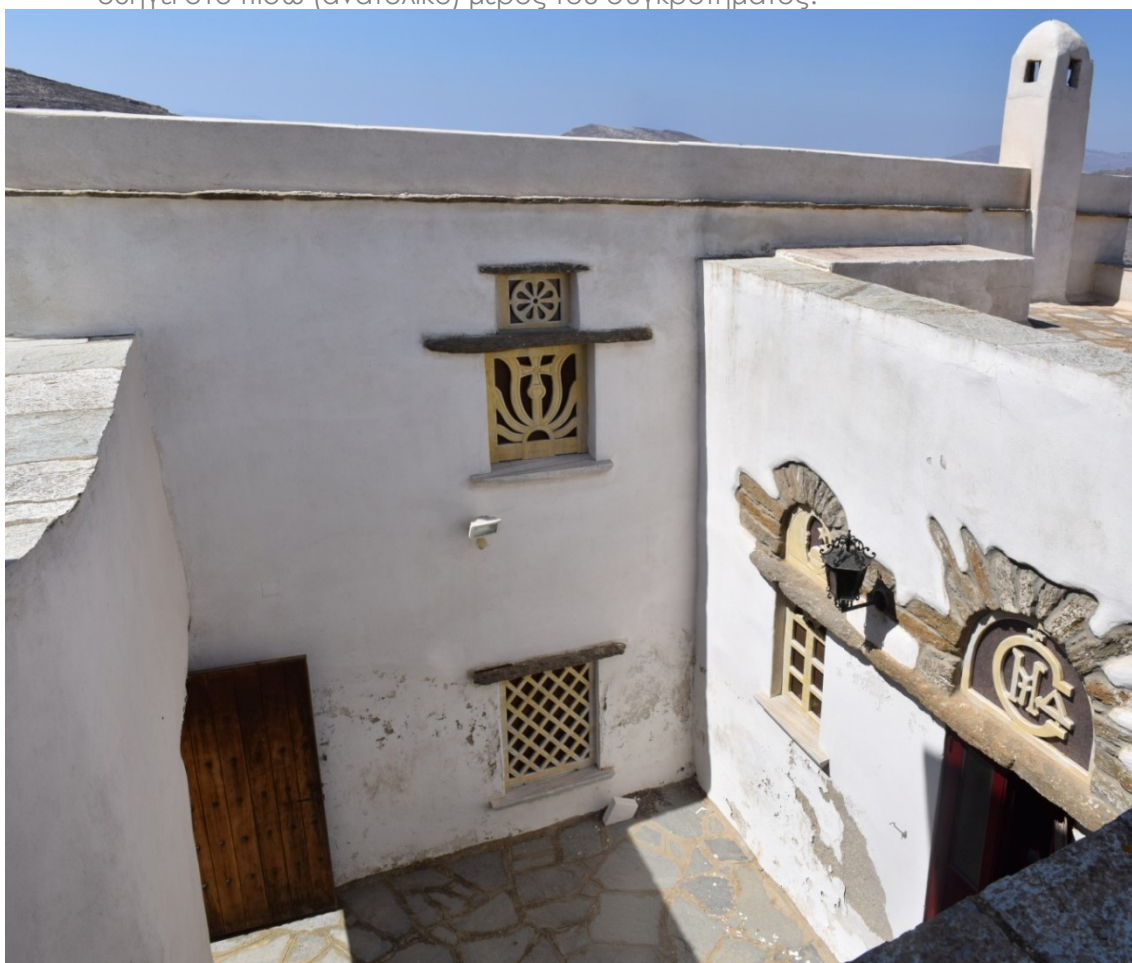
Εικ.52. Άποψη της εσωτερικής μοναστηριακής αυλής 02. Η θύρα στα δεξιά οδηγεί στην μοναστηριακή αυλή 01.

Εικ.53. Άποψη της εσωτερικής μοναστηριακής αυλής 02.

Εικ.54. Άποψη της εσωτερικής μοναστηριακής αυλής 02. Διακρίνεται η στοά που οδηγεί στο πίσω (ανατολικό) μέρος του συγκροτήματος.

Εικ.55. Άποψη της εσωτερικής μοναστηριακής αυλής 01 από ψηλά.

Γ.4. Λοιποί υπαίθριοι και ημιυπαίθριοι χώροι των μοναστηριακών κελιών

Εικ.56. Άποψη της στοάς.

Εικ.57. Άποψη της οπής σε επαφή με το καθολικό, στην οποία παλαιότερα ήταν εγκατεστημένη κλίμακα ανόδου προς το υψηλότερο επίπεδο της βεράντας.

Εικ.58. Άποψη της βεράντας στο άνω επίπεδο των μοναστηριακών κελιών.

Εικ.59. Άποψη της βεράντας στο άνω επίπεδο των μοναστηριακών κελιών.

Εικ.60. Άποψη της βεράντας στο άνω επίπεδο των μοναστηριακών κελιών.

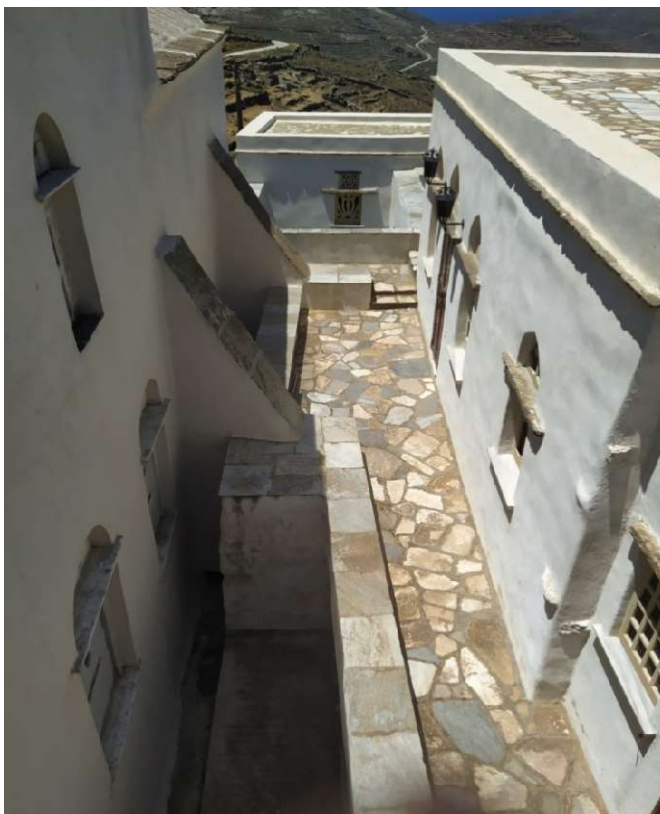
Εικ.61. Άποψη της βεράντας στο άνω επίπεδο των μοναστηριακών κελιών.

Εικ.62. Άποψη της βεράντας στο άνω επίπεδο των μοναστηριακών κελιών. Διακρίνεται η οπή της παλαιότερης κλίμακας ανόδου.

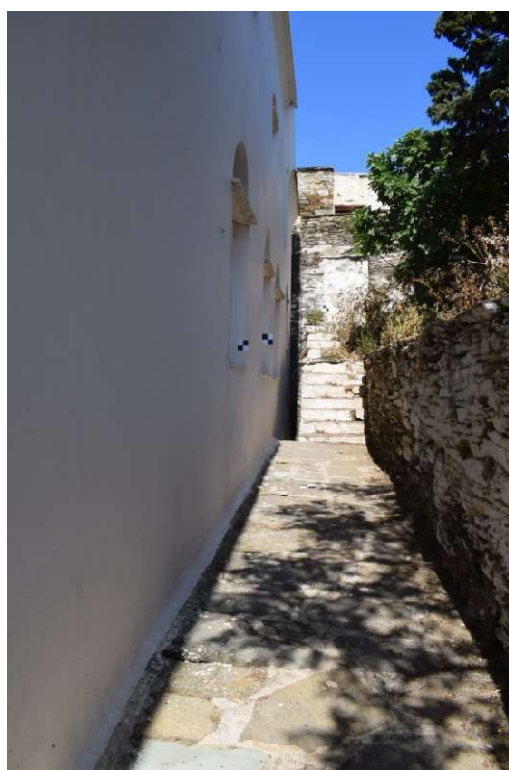

Εικ.63. Άποψη της βεράντας στο άνω επίπεδο των μοναστηριακών κελιών.

Εικ.64. Άποψη της βεράντας στο άνω επίπεδο των μοναστηριακών κελιών.

Γ.5. Υπαίθριοι χώροι στα νότια του Καθολικού της Μονής

Εικ.65. Άποψη της υπαίθριας κλίμακας που διατρέχει τη νότια όψη του καθολικού.

Εικ.66. Το πρώτο πλατύσκαλο της υπαίθριας κλίμακας που οδηγεί στα υφιστάμενα λουτρά και στην κλίμακα ανόδου στο δώμα της τραπεζαρίας και το «δεσποτικό».

Εικ.67. Το πρώτο πλατύσκαλο της υπαίθριας κλίμακας που οδηγεί στα υφιστάμενα λουτρά και στην κλίμακα ανόδου στο δώμα της τραπεζαρίας και το «δεσποτικό».

Εικ.68. Τα υφιστάμενα λουτρά εξωτερικά.

Εικ.69. Το δεύτερο πλατύσκαλο της υπαίθριας κλίμακας οδηγεί στον εσωτερικό κήπο του μοναστηριακού συγκροτήματος.

Γ.6. Τα ερειπωμένα κτίσματα στο νοτιοανατολικό άκρο του συγκροτήματος

Εικ.70. Τα κτίσματα σε ερειπιώδη κατάσταση στο νοτιοανατολικό άκρο του μοναστηριακού συγκροτήματος.

Εικ.71. Τα κτίσματα σε ερειπιώδη κατάσταση στο νοτιοανατολικό άκρο του μοναστηριακού συγκροτήματος.

Εικ.72. Άποψη του εσωτερικού κήπου προς το «δεσποτικό».

Εικ.73. Τα κτίσματα σε ερειπιώδη κατάσταση στο νοτιοανατολικό άκρο του μοναστηριακού συγκροτήματος (άνω επίπεδο). Διακρίνεται το στόμιο της στέρνας.

Εικ.74. Τα κτίσματα σε ερειπιώδη κατάσταση στο νοτιοανατολικό άκρο του μοναστηριακού συγκροτήματος (άνω επίπεδο).

Γ.7. Απόψεις του κωδωνοστασίου και του Καθολικού

Εικ.75. Άποψη του καμπαναριού άνωθεν της κύριας πύλης εισόδου στη Μονή.

Εικ.76. Άποψη του καθολικού και του καμπαναριού άνωθεν της κύριας πύλης εισόδου στη Μονή.

Εικ.77. Άποψη της πρόσοψης του καθολικού της Μονής.

Εικ.78. Άποψη του καθολικού της μονής από τα βορειοδυτικά.

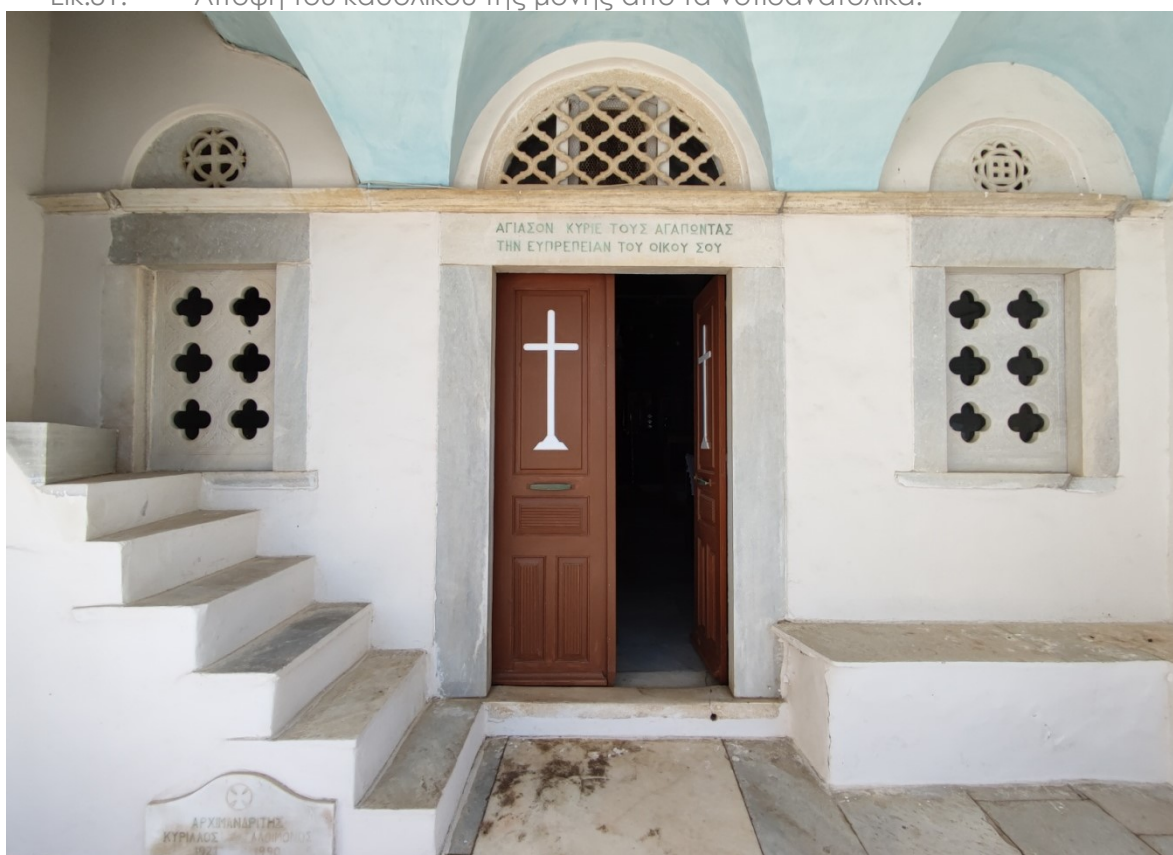
Εικ.79. Άποψη του καθολικού της μονής από τα νοτιοανατολικά.

Εικ.80. Άποψη του καθολικού της μονής από τα βορειοανατολικά.

Εικ.81. Άποψη του καθολικού της μονής από τα νοτιοανατολικά.

Εικ.82. Άποψη του εξωνάρθηκα του καθολικού. Διακρίνεται η είσοδος στον κυρίως ναό.

Εικ.83. Άποψη του εξωνάρθηκα του καθολικού.

Εικ.84. Άποψη του εξωνάρθηκα του καθολικού.

Γ.8. Το εσωτερικό του Καθολικού

Εικ.85. Άποψη του εσωτερικού του καθολικού της Μονής. Διακρίνεται το παλαιό ξύλινο τέμπλο.

Εικ.86. Άποψη του εσωτερικού του καθολικού της Μονής.

Εικ.87. Άποψη του εσωτερικού του καθολικού της Μονής.

Εικ.88. Άποψη του εσωτερικού του καθολικού της Μονής.

Εικ.89. Άποψη του εσωτερικού του καθολικού της Μονής. Διακρίνεται ο τρούλος από τον οποίο έχει καθαιρεθεί ο Παντοκράτορας.

Εικ.90. Άποψη της πίσω όψης του ξύλινου τέμπλου.

Γ.9. Το εσωτερικό της πτέρυγας των μοναστηριακών κελιών

Εικ.91. Άποψη του κεντρικού χώρου του κάτω επιπέδου των μοναστηριακών κελιών. Δικρίνεται το περίτεχνο τζάκι και σκάλες ανόδου στο χώρο της κουζίνας και καθόδου στο χώρο του ημιυπόγειου κοιτώνα.

Εικ.92. Άποψη του ημιυπόγειου κοιτώνα στο δυτικό άκρο της πτέρυγας των κελιών.

Εικ.93. Άποψη του λουτρού του ημιυπόγειου κοιτώνα στο δυτικό άκρο της πτέρυγας των κελιών.

Εικ.94. Άποψη της κουζίνας στο δυτικό άκρο της πτέρυγας των κελιών.

Εικ.95. Άποψη της κουζίνας στο δυτικό άκρο της πτέρυγας των κελιών.

Εικ.96. Άποψη της βιβλιοθήκης – αναγνωστηρίου στο άνω μέρος της πτέρυγας των κελιών.

Εικ.97. Άποψη του κοιτώνα με ενσωματωμένο λουτρό στο άνω μέρος της πτέρυγας των κελιών.

Εικ.98. Άποψη του εσωτερικού χώρου στάθμευσης οχημάτων, στο άνω επίπεδο της πτέρυγας των κελιών.

Γ.10. Το εσωτερικό των κτισμάτων της τραπεζαρίας

Εικ.99. Άποψη του επιμήκους κτίσματος της τραπεζαρίας.

Εικ.100. Άποψη του επιμήκους κτίσματος της τραπεζαρίας.

Εικ.101. Άποψη του επιμήκους κτίσματος της τραπεζαρίας. Η ύπαρξη του συγκεκριμένου παραθύρου μαρτυρά τη διαφορετική φάση κατασκευής των δύο επιμήκων κτισμάτων της τραπεζαρίας.

Εικ.102. Άποψη του δευτέρου επιμήκους κτίσματος της τραπεζαρίας.

Εικ.103. Άποψη του δεύτερου επιμήκους κτίσματος της τραπεζαρίας.

Εικ.104. Άποψη της κουζίνας.

Γ.11. Το εσωτερικό των εξωτερικών λουτρών

Εικ.105. Άποψη των εξωτερικών λουτρών του μοναστηριακού συγκροτήματος.

Εικ.106. Άποψη των εξωτερικών λουτρών του μοναστηριακού συγκροτήματος. Διακρίνεται ο ημιυπαίθριος χώρος με την καμάρα πριν την είσοδο στα λουτρά.

Γ.12. Το εσωτερικό των ερειπωμένων κτισμάτων στο νοτιοανατολικό άκρο του συγκροτήματος

Εικ.107. Άποψη του εσωτερικού του ερειπωμένου κτίσματος στο νοτιοανατολικό άκρο του συγκροτήματος (κάτω στάθμη).

Εικ.108. Άποψη του εσωτερικού του ερειπωμένου κτίσματος στο νοτιοανατολικό άκρο του συγκροτήματος (κάτω στάθμη).

Εικ.109. Άποψη του εσωτερικού του ερειπωμένου κτίσματος στο νοτιοανατολικό άκρο του συγκροτήματος (άνω στάθμη).

Η συντάξασα

Σοφία Ψαλτάκου
Αρχιτέκτων Μηχανικός